

ZPRAVODAJ

PRACHATICKÉHO MUZEA
4/2014

Zima 2014

VÝSTAVY:

HLAVNÍ BUDOVA - Velké náměstí 13

18. listopadu - V Betlémě, na seně...
Jihočeské betlémy (do 30. 1. 2015)

Prachatické muzeum pořádá přednášku PhDr. Františka Kubů
v přednáškovém sále muzea (vstup z Neumannovy ulice)

Bitva u Bouvines 1214

Rytířské střetnutí, které ovlivnilo dějiny Evropy

úterý 14. října 2014 v 17 hodin

V Betlémě, na seně...

Podobně domácky jako lidové koledy pojímají často látku Narození Páně i lidové betlémy. Určitá bezmoc chudých rodičů božích je lidovému divákovi natolik známá, že si událost přisvojuje, snaží se být při tom a vydat ze sebe to nejlepší - stejně jako to sousedská výpomoc žádala v případě potřebného v obci, přinášejí i Ježíškovi vesničané vše potřebné, každý podle svých možností. Trvalo ale nějakou dobu, než se mohli aranžování jesličkové scény zhostit obyčejní lidé.

Za první pokus o divácky působivé trojrozměrné předvedení betlémských událostí je považována instalace jesličkové kulisy svatým Františkem z Assisi v jeskyni u Greccia roku 1223. Roku 1291 byla podobná scéna, ovšem již s figurami sv. Rodiny, obou zvířat a Třemi králi, instalována v jednom z kostelů v Římě. Tento betlém se bohužel do našeho věku nedochoval. Každopádně to byl zřejmě ten betlém, který stál na počátku velké slávy italských kostelních betlémů. Figury v nich byly v životní nebo v téměř životní velikosti, vyřezávané ze dřeva, později doplňované i jinými materiály.

To, co mohl v kostele obdivovat každý, zatoužila mít šlechta i doma. Betlémové figurky tak začaly podléhat módě. Brzy již nestačily stabilní dřevěné figury, ale vyráběly se figury s dřevěnými kloubovými těly, oblékané do honosných šatů (na jejichž výrobě se mohly vznešené dámy dobře podílet).

Jiří Netík, dřevěný reliéf

První zmínky o šlechtických betlémech v zahraničí odpovídají zhruba době, kdy prvně je také zmíněna instalace jesliček v církevním prostředí na našem území. Betlém vystavený r. 1560 v tehdy jezuitském kostele sv. Klimenta v Praze je zároveň prvním betlémem vystaveným v zemích na sever od Dunaje. Brzy se začaly o Vánocích vystavovat betlémy i v jiných jezuitských kostelích na našem území, majíce zcela ve shodě s učením jezuitského řádu působit na široké vrstvy usebráním a citovým vytržením. Jesličky byly úspěšné, rozšířily se snad do všech kostelů a klášterů na našem území. Kromě velkých vyřezávaných figur se v kostelích v 18. století objevují i figury malované na dřevěných deskách, jednotlivě nebo ve skupinkách, které také dosahovaly téměř životní velikosti. Jsou poměrně vzácné, neboť se jich příliš

nedochovalo. Může nás těšit, že jeden takový soubor byl nalezen nedaleko - v děkanském kostele v Bavorově.

Výrazným impulsem pro mohutné rozšíření betlémů do měšťanských a venkovských domácností byl paradoxně josefínský zákaz betlémy v kostelích vystavovat. Podobný zákaz byl vydán osvícenci i v okolních zemích. Když nebylo možné betlémy vystavit v kostelích, přestěhovaly se do domácností. Ne každý měl pochopitelně to štěstí, aby si mohl betlém pořídit od profesionálních výrobců, do té doby pracujících pro kostely. A tak si měšťané i venkované začaly vyrábět betlémy sami. Začaly se vytvářet betlémářské oblasti, podléhající vkusu zručných jednotlivců, kteří byli schopni zhotovovat figurky i pro ostatní. Pro některé oblasti byly typické figurky vyřezávané ze dřeva, pro jiné (např. Třebíčsko, Ústeckoorlicko) figurky umně malované na kartonu. Oblasti s významnými poutními místy rozšířily svůj vliv po celém našem území - tak v Příbrami se prodávaly malé figurky z chlebového těsta tlačené do forem, na mnohých trzích bylo možné zakoupit figurky z těsta tragantového, kralické úsporně vyřezávané a kolorované figurky se staly základem mnoha betlémů i v zahraničí.

Mezitím bylo zapomenuto jozefínských zákazů a betlémy se vrátily zpět do kostelů. Výrobě vyřezávaných figur (teď již většinou menších, nejčastěji kolem 30 cm) se začaly věnovat specialisované výrobní ústavy. Některé firmy začaly prodávat cenově dostupnější keramické betlémy, jejichž figurky se vyráběly tlačením do forem. Těm nejméně zámožným byly určeny tištěné papírové jesličkové archy. Takovéto archy se v Praze prodávaly již v 19. století. Ve 20. století se staly součástí reklamních kampaní větších továren, nebo i součástí národně

Jan Krýza, betlém z papírových archů Mikoláše Alše

uvědomovacích snah. Na nejznámější z nich pracovali umělci Josef Wenig, Mikoláš Aleš, Marie Fischerová-Kvěchová nebo Josef Lada. Tito umělci stáli za svým národem v době předválečné i meziválečné a díky reprintům znovu i v době panujícího socialismu, který jinak betlémářské tvorbě příliš nakloněn nebyl.

Dnes se opět těší betlémářství zájmu široké veřejnosti. Máme možnost obdivovat nejen betlémy historické, ale i betlémy současných tvůrců, výtvarně školených i neškolených, pracujících se dřevem, papírem, keramikou, ale i jinými materiály. Můžeme na nich obdivovat řemeslné zpracování, naivitu umělce, vystižení obyčejného života, nebo je nechat působit usebráním a citovým vytržením.

Vojnice (pošumavské záměčky - 8.)

Zvlněný kraj mezi Sušicí a Strakonícemi skrývá řadu malých venkovských záměčků, malebně rozsetých mezi zalesněnými kopci a pestrobarevnými plochami polí a luk. Kraj je to dodnes odlehlý a tichý, zakletý do podzimních mlh i do letního žáru, neobjevený dav turistů a dodnes vzývající půdu jako dárkyni obživy místních lidí.

Na samé hranici jižních Čech, tam kde se stýkají klatovský a strakonický okres, leží uprostřed neveliké kotliny Vojnice. Obzory tu uzavírají zalesněné vrchy

a v malé osadě mezi poli a pastvinami naleznete na mírném svahu nenápadný zámek. Dvoukřídlá jednopatrová budova ničím nevyniká a snad jen přízemní otevřené arkády západního křídla mohou vykouzlit iluzi honosnějšího šlechtického sídla. Anglický park za zámkem prozrazuje zkušenějšímu oku svou bývalou krásu a současní majitelé se mu ji snaží vrátit. Tady, pod těmi vzhledově starými stromy se procházel a hledal klid a únik z překotného světa velkého podnikání František Wellner, jeden z mužů, kteří stáli u zrodu našeho největšího průmyslového podniku plzeňské Škodovky.

Vojnice - zděný pavilon - ateliér v zámeckém parku

Když se v roce 1384 ves Vojnice poprvé objevuje v pramenech, vládnou v ní rytíři johanité z nedalekých Strakonice. Od počátku 15. století tu však již sídlí drobní zemané a je pravděpodobné, že tu již také stojí malá tvrz. V roce 1520 ji vypálilo spojené vojsko Pražanů a dalších královských měst z Pošumaví, neboť tehdejší vojnický pán Václav Sádlo z Kladrubce spolu s dalšími šlechtici a zemany přepadl v jihozápadních Čechách kupce. Nově opravenou tvrz koupil v roce 1543 Adam Koc z Dobrše a spolu s panstvím ji připojil ke svému ohrazenickému majetku. V 17. století sídlili na Vojnici Branišovští z Branišova a v 18. století se tu vystřídalo několik majitelů z vyšších šlechtických rodů a původní tvrz se pozvolna přeměnila v slohově nevýrazný zámček, který však skýtal rodině svého vlastníka vcelku přiměřené pohodlí. V roce 1802 prodal Jan Bernard z Rumerskirchu Vojnici manželům Kryštofu a Žofii Villani a následovala řada majitelů spíše měšťanského původu.

V roce 1883 koupil vojnický zámček a k němu příslušející statek ing. František Wellner (1840 - 1921), technický ředitel Škodových závodů v Plzni.

Nádvoří a pohled z parku

Jeho záměrem bylo najít a upravit své rodině letní byt v přírodě, v kterém by si všichni odpočali od ruchu velkoměstské a stále průmyslovější Plzně. Vojnice byla pro tento účel vsutku ideálním místem. Krásná krajina bez větších zásahů technické civilizace, příjemné letní klima a až neskutečný klid, rušený jen občasným hlukem a shonem zemědělských prací. Nový majitel z větší části vyměnil vnitřní zařízení zámku a upravil jeho interiéry jednoduše a pohodlně v duchu osvícené doby konce 19. století. Rodina tu začala trávit každé léto a jen v zimě se vracela do úřednické budovy naproti Škodovým závodům v Plzni. V době nepřítomnosti Wellnerových spravoval statek pověřený správce.

František Wellner patřil k úzké skupině zakladatelů Škodových závodů. Dnes se to málo ví, ale u zrodu tohoto průmyslového giganta nestál jen Emil Škoda; po svém boku měl další velmi schopné a nadané muže, kteří jeho rozsáhlému

Rybník pod zámek v roce 1909

podnikání dodávali myšlenky, nápady a technický a organizační um. Jména jako Josef Turezky nebo Walter von Trappen dnes nikdo nezná, ale bez jejich talentu a píce by se Škodovka nedostala až na samotný vrchol podnikatelského Olympu tehdejší rakousko-uherské monarchie. František Wellner byl jedním z těchto mužů. Byl technickým ředitelem a vrchním inženýrem a autorem řady vynálezů, zvláště ve výrobě cukru. Byl také od počátku členem správní rady Škodových závodů a podílel se nejen na řízení, ale také na vytváření strategie výroby a v neposlední řadě také na zisku. Tato správní rada měla 5 až 10 členů a její složení bylo po mnoho desítek let velmi konzervativní a téměř neměnné. Z tohoto orgánu se neodcházelo, v něm se umíralo. František Wellner tam byl od počátku až do konce monarchie a lze o něm právem říci, že Škodovým závodům zasvětil celý svůj život. O jak rozsáhlý podnik se jednalo, to nejlépe napoví fakt, že v době smrti Emila Škody v roce 1900 v něm pracovalo 4000 dělníků a více než 200 úředníků.

Smrtí kolegy a spoluzakladatele Škodovky se něco změnilo i v životě Františka Wellnera. Podnik se pod vedením nového majitele Karla Škody měnil a jeho nová tvář se zámeckému pánu z Vojnic stále méně zamlouvala. Vzdal se proto svých funkcí v Plzni, přestěhoval se do Vídně a stal se ředitelem tamní pobočky. V stáří stále častěji zajížděl do Vojnic a trávil tam celé dlouhé měsíce uprostřed své rodiny. Zařizoval zámek, zavíral se v knihovně a procházel se v parku, který sám svým vytrvalým úsilím velice zvelebil. Rozmanité stromové a travnaté plochy s třemi rybníčky, potok s kaskádami a můstky, cestičky a květinová výsadba, to vše vytvářelo dokonalou iluzi harmonické přírody, která tolik kontrastovala s hlukem a shonem moderního průmyslu. Starý pán tu nalézal klid a mír a snad se tu i smířil s odchodem “starého” světa, který zánikem rakousko-uherské monarchie nenávratně zmizel.

Vánoční lucerničky

Letošní první adventní neděli si mohli návštěvníci výtvarné dílny vyrobit lucerničku s motivem Svaté rodiny, která jim jistě zpříjemnila čekání na Ježíška. Zájem o dílnu byl nevídaný, napočítali jsme 45 dětí a dospělých. Workshop sestával ze tří částí. Ta první, výrobní, proběhla v Muzeu České loutky a cirkusu. Druhou částí byl průvod s hotovými rozsvícenými lucerničkami k Prachatickému muzeu. Zejména tato část navodila poklidnou předvánoční atmosféru nejen mezi návštěvníky dílny, ale i mezi lidmi, kteří se pohybovali na náměstí a na průvod malých “světlušek” se přišli podívat. Poslední část se odehrávala v Prachatickém muzeu a byla jí komentovaná prohlídka výstavy V Betlémě, na seně... Předvánoční lucerničková dílna byla, jak již vyplynulo z textu, pořádána ve spolupráci Prachatického muzea a Muzea české loutky a cirkusu. Věříme, že to nebyla spolupráce poslední a těšíme se na pokračování.

Vánoční pečení s panem Sobotovičem

Tradiční předvánoční akcí Prchatického muzea je pekařská dílna pod vedením mistra pekaře pana Sobotoviče. Od 1. do 3. prosince měli žáci prachatických základních škol možnost naučit se plést housky i vánočky z kynutého těsta. Velké oblibě se u dětí těší pletení “miminek”, která představují Ježíška zavinitého v peřinkách. Stejně jako v minulých letech sestával program také z komentované prohlídky vánoční výstavy, tentokrát s názvem V Betlémě na seně... Pro děti bylo připraveno vyprávění Vánočního příběhu doplněné ilustracemi a následné plnění úkolů v pracovních listech. Na odchodu mělo každé z 329 dětí v ruce voňavou výslužku a na tváři zářivý úsměv a v hlavě nové vědomosti. Uznejte, není to krásný dárek pro každého muzejníka?

Nové budovy ve správě muzea

Rozhodnutím zřizovatele - Jihočeského kraje - přešly budovy bývalého středního odborného učiliště v Netolicích do správy Prachatického muzea. Po poradě s ostatními řediteli muzeí a galerie padlo rozhodnutí, že objekty budou sloužit jako dočasné depozitáře pro Regionální muzeum v Českém Krumlově, Jihočeské muzeum, Prachatické muzeum a Alšovu jihočeskou galerii. Po nezbytných stavebních úpravách bude objekt připraven k svému novému využití. Prachatické muzeum zároveň zřídí v získaných prostorách skenovací pracoviště, jehož úkolem bude převádět do elektronické podoby veškeré obrazové materiály týkající se obcí okresu Prachatice. Především fotografie, pohlednice, kresby, grafiky i malby.

Budova bývalého internátu přejde do správy Jihočeského muzea, které zde uloží archeologické nálezy z jižních Čech, které pořídily v rámci výzkumů instituce z Plzeňského kraje.

Protože náhradní depozitáře budou existovat pouze do doby vzniku centrálního depozitáře v Českých Budějovicích, tedy cca pět až sedm let, je potřeba přemýšlet nad dalším využitím objektů. Téměř s jistotou lze říci, že bude otevřena trvalá expozice a budou se zde konat výstavy. Na přípravu je zatím dostatek času, přesto počáteční práce na projektu expozice začnou již v příštím roce.

PUBLIKACE K ZAKOUPENÍ:

ZLATÁ STEZKA - Sborník Prachatického muzea

- ročník 14, 2007 (92,-Kč)
- ročník 15, 2008 (120,-Kč)
- ročník 16, 2009 (140,-Kč)
- ročník 17, 2010 (85,-Kč)
- ročník 18, 2011 (93,-Kč)
- ročník 19, 2012 (117,-Kč)
- ročník 20, 2013 (105,-Kč)

ZLATÁ STEZKA 1. Prachatice - státní hranice

- František Kubů, Petr Zavřel (280,-Kč)

ZLATÁ STEZKA 2. Vimperk - státní hranice

- František Kubů, Petr Zavřel (290,-Kč)

ZLATÁ STEZKA 3 Kašperské Hory - státní hranice

- František Kubů, Petr Zavřel (350,-Kč)

PŘÍBĚHY Z PLÁNÍ - Pavel Fencel, Jan Antonín Mager (40,-Kč)

KLOSTERMANNOVÉ NA ŠUMAVĚ - Jan Antonín Mager,
Pavel Fencel (30,-Kč)

KAPLE PRACHATICKA POHLEDEM GENEALOGA - Jan Antonín
Mager (65,-Kč)

RYTMISTR FRANZ WOLSCHANSKY - Jan Antonín Mager (35,-Kč)

KONTAKT:

Prachatické muzeum

Velké náměstí 13, 383 01 Prachatice

tel.: 388 311 419

E-mail: muzeumpr@prachatickemuzeum.cz

www.prachatickemuzeum.cz

Zpravodaj Prachatického muzea

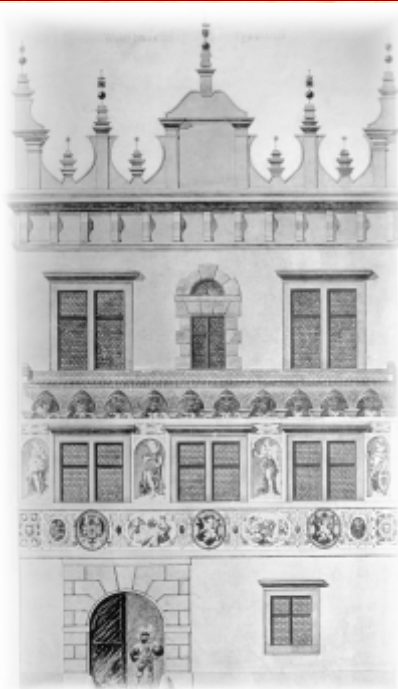
Text, foto: odborné oddělení PM

Grafické zpracování, tisk:

Zdenka OberfalcEROVÁ

Vydalo: Prachatické muzeum 2014

Propagační tiskovina - neprodejné

V Betlémě, na seně...

Jihočeské betlémy

18. 11. - 30. 12. 2014

otevřeno denně kromě pondělí a svátků
10.00 - 16.00 hodin

5. 1. - 30. 1. 2015

otevřeno po telefonické domluvě
v pracovní dny

PRACHATICKÉ
MUZEUM

Prachatické muzeum, Velké náměstí 13, Prachatice, tel.: 385311419 - www.prachatickemuzeum.cz

Jihočeský kraj

**Titulní strana: 255/81 Betlém s dřevěnými kralickými
a traganťovými figurkami**